

LLETRES

Quaderns literaris: Awopbopalooobop alopbamboom

Josep Maria Ripoll

Tothom sap que les relacions entre l'alta cultura i la cultura popular –conceptes de vegades relliscosos– són constants; cal recordar, però, que la cultura popular dels qui anem per la quarantena no és la dels romanços o la dels terrissaires –que ja és més aviat tradicional–, sinó la del cinema, la música pop, els còmics o, en molts casos –ai las!– la televisió. A mig camí de la ràdio, el cinema, els tebeos o el jazz dels nostres pares i de la televisió o els videojocs dels nostres fills. No descobrirem res si recordem que l'alta cultura –de Mozart a Stravinsky, posem per cas– ocuparia un indiscutible primer lloc en una escala objectiva de valors –que existeix–, però que la popular –de Machín als Rolling Stones– té molta més significació generacional i, doncs, sociològica. Això ho saben molt bé escriptors com Juan Marsé o Terenci Moix, per citar dos mitòmans i nostàlgics irreductibles als quals un bolero o el cartell d'una pel·lícula transporten, com magdalenes proustianes, a l'univers de la pròpia infantesa que recreen a la seva obra; i ho sabien els poetes que Josep Maria Castellet batejà com a “novísimos” l'any 70, i que sovint construïen els poemes com un “collage” de referències on es combinaven imatges cinematogràfiques amb al·lusions culturalistes, o estrofes de cançons d'època amb mostres de l'herència de les avantguardes. L'anomenada “cultura de masses”, menyspreada per bona part de l'èlite intel·lectual, s'integrava així en l'univers poètic, culturalista i minoritari, d'uns autors que en aquell moment suposaren una saludable renovació.

Ha plogut força des d'aleshores, i precisament per això no deixa de sorprendre que s'hagi reeditat l'antologia *Nueve novísimos*, tan pròpia de finals dels anys seixanta i principis dels setanta. De Pere Gimferrer a Félix de Azúa, o de Guillermo Carnero a Leopoldo María Panero, aquelles veus que es movien entre la iconoclastia pop i el refinament esteticista reviu per a unes noves generacions potser ja cansades de tanta “poesia de l'experiència” com ha vingut després. És curiós que

Al Makoki de Gallardo i Mediavilla se li creuaren els cables a finals dels anys setanta.

MONTESINOS

Recordi... per Catifes - Banderes
Tapisseria - Cortinatges
Moquetes - Cobrellits

Gràcia, 18 • Tel. 93 725 43 08 • SABADELL

FARMÀCIA BENESSAT
PERFUMERIA
COSMÈTICA

Passeig Plaça Major, 37
Telèfon 93 725 53 53 - SABADELL

FONTSERE

ARTICLES PELL I VIATGE

Sant Quirze, 38
Tel. 93 725 85 41
SABADELL

aquest petit "revival" hagi estat quasi simultani al que proposa el llibre col·lectiu *Franquismo pop*, on catorze autors i un prologuista fan un repàs, gairebé sempre irònic, a la dècada dels setanta a Espanya; i no és casual que entre aquests autors hi hagi dos dels "novísimos", en concret Gimferrer i l'incombustible Vázquez Montalbán. Tot plegat, a més, coincideix amb el fet que Julià Guillamon ens proposi amb l'assaig *La ciutat interrompuda* un repàs a gran part de la literatura, els còmics, l'art conceptual, el disseny, l'urbanisme o l'arquitectura –entre altres disciplines que fóra llarg enumerar– que s'han creat a Barcelona des dels anys setanta fins ara mateix, en tant que reflexos dels canvis successius experimentats per la ciutat en aquestes últimes tres dècades. Si tots tres llibres comparteixen un alt valor testimonial, el de Castellet i el de Guillamon tenen, a més, un gran valor literari; i tots tres posen de relleu la profunda interrelació que s'ha anat donant entre alta cultura i cultura popular a Espanya i a Catalunya a partir dels setanta.

Dels tres llibres, el més decebedor en conjunt és *Franquismo pop*, malgrat alguns bons textos –l'evocació de la infantesa que hi fa Sergi Pàmies o el poema satíric de José María Micó– i el fet que el títol i la idea no deixin de ser divertits. En bona part, però, aquest és el mal: haver volgut fer un llibre divertit que acaba resultant només graciós, sobretot en el pròleg de Guillem Martínez, més aviat irritant tot i que conté afirmacions prou lúcides. El lector retindrà, malgrat tot, unes quantes imatges que retraten una època: Eduardo Mendoza coincidint amb Xavier Cugat a l'aeroport de Barajas; Pere Gimferrer anant a rebre Octavio Paz al port de Barcelona amb García Márquez, Barral, Azúa i Carlos Fuentes; Quim Monzó i Biel Mesquida venent el seu llibre conjunt *Self-service* davant del Liceu, tal i com ho recorda Marcos Ordóñez; o tants i tants programes infectes de televisió en contrast amb la premsa culta i conscienciada del tipus de *Triunfo*. En conjunt, una radiografia volgudament frívola de la cultura –de l'alta però, sobretot, de la popular– dels últims temps del franquisme.

Transcendent aquesta mirada entre irònica i nostàlgica, Julià Guillamon s'aventura a *La ciutat interrompuda* a interpretar; per això, més enllà de les evocacions –Ocaña i les Jornades Llibertàries al Parc Güell, Monzó i Perico Pastor descrivint amb humor l'ambient artístic novaiorquès–, gosa relacionar l'aparició del personatge de Makoki amb el moment àlgid de l'antipsiquiatria; constatar com "la ciutat olímpica gairebé no apareix en la literatura dels anys noranta" i "quan ho fa és la ciutat postmoderna que la planificació ha convertit en un espai d'anonimat intercanviable"; o denunciar com, avui dia, "novel·les, notes de viatges, quadres, postals i pel·lícules deixen de tenir un paper central en l'imaginari de la ciutat per convertir-se en un producte subsidiari de les seves campanyes de promoció, record i gadget". Mitificant potser una mica els anys setanta, i mostrant-se molt crític amb la Barcelona de màrqueting d'avui dia, Guillamon estudia tan aviat Mendoza i Azúa com Monzó i Pàmies, Mariscal i Gallardo & Mediavilla com Carlos Pazos i Eugènia Balcells, o Carles Hac Mor i Sala-Sanahuja com els bars de disseny i l'Avinguda de la Llum. El seu assaig –que du el clarificador subtítol *De la contracultura a la Barcelona postolímpica*– és agosarat perquè és creatiu, i si en algun moment pot semblar discutible –sense que ho sigui tant com diuen els poders fàctics– és perquè hi abunden les idees; és literatura i de la millor, com una bona novel·la o un bon recull de poemes; i demostra prou bé com les diferents arts es relacionen, i com reflecteixen la ciutat d'on provenen, amb els poders i els canvis urbanístics que hi ha al darrera. Amb un concepte molt pop del fet cultural –que abasta tan aviat pensadors, novel·listes o poetes com dissenyadors de bars o dibuixants de còmics–,

Guillamon interpreta seriosament allò que d'altres només troben "divertit".

Ens trobem, doncs, amb tres obres singulars on les fronteres entre alta cultura i cultura popular queden volgudament difuminades. Nou poetes culturalistes que se servien del cinema o les cançons "camp" en la creació d'un univers tan refinat com heterodox; catorze escriptors que recreen una època grisa amb humor, nostàlgia i referents de qualitat de vegades ínfima però d'un fort potencial simbòlic i sentimental; i un assagista creatiu que fa un repàs a la pròpia ciutat a partir tant de disciplines de ressò massiu com d'experiències més o menys marginals. Com a teló de fons, els anys setanta i la seva confrontació amb l'actualitat. Són tres cares diferents d'una sensibilitat pop que coincideixen en la reivindicació d'allò que és efímer. Nick Cohn va deixar escrit a l'entorn del pop en música: "Idealment el seu paper ha de ser el que Bogart, Brando i Monroe han representat en el cinema –també Gable i Fred Astaire–; ha de ser senzill i intel·ligent alhora (...) i ha de ser ràpid, divertit, sexy, obsessiu, una mica èpic". Cohn conclouïa afirmant que el millor resum que s'ha fet mai del que és el pop es troba en una cançó de Little Richard: "Awopbopalooobop Alopbamboom", és a dir, la pura simplicitat, el primitivisme, la diversió. Vet aquí, doncs, com l'alta cultura reivindica sovint aquest "Awopbopalooobop Alopbamboom" de tant valor sociològic i sentimental.

José María Castellet,
Nueve novísimos poetas españoles,
Ediciones Península, Barcelona, 2001.

Diversos autors,
Franquismo pop,
edició a càrrec de Guillem Martínez,
Mondadori, Barcelona, 2001.

Julià Guillamon,
La ciutat interrompuda,
La Magrana, Barcelona, 2001.

Avda. Rafael Casanova, 38 • 08206 SABADELL (Espanya)
Tel. 93 726 62 22* • Fax 93 727 00 60

TEIXITS SALVADOR
els teixits que tenen estil

Indústria, 33 - Tel. 93 725 65 90 - 08202 Sabadell

C. Migdia, 35-45 - C. Sant Pau, 20
Tels. 93 727 82 46 - 93 725 74 61
08201 Sabadell